

ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИ ТОМОНИДАН ПРОФИЛАКТИК ХИСОБГА ОЛИНГАН ШАХСЛАР БИЛАН ИШЛАШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Мустофақулов Бобур Асрор ўғли

Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси Хуқуқбузарликлар
профилактикаси фаолияти кафедраси ўқитувчиси, капитан

Жўллиев Аббос Муҳиддин ўғли

Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси кундузги таълим
Хуқуқбузарликлар профилактикаси фаолияти ихтисослиги
бўйича таълим олаётган 3-ўқув курси 311-ўқув гуруҳи
курсанти

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17551154>

ARTICLE INFO

Received: 1st November 2025
Accepted: 2nd November 2025
Published: 6th November 2025

KEYWORDS

профилактика инспектори,
профилактик ҳисоб,
профилактик ҳисоб
тоифалари, профилактик
ҳисоб йиғма жилди,
профилактик ҳисобга олинган
шахс, маъмурий жавобгарлик,
жиноий жавобгарлик.

ABSTRACT

Ушбу мақолада профилактика инспекторларининг профилактик ҳисобда турган шахслар билан амалга ошириладиган профилактик чора-тадбирлари турлари, ушбу фаолиятни тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, уларнинг мазмун-моҳияти, олимларнинг фикрлари, ҳисобда турган шахслар билан ишлашдаги муаммо ва камчиликлар ҳамда уларнинг ечимлари юзасидан фикр ва мулоҳазалар ёритилган.

Мамлакатимизда сўнгги йилларда суд-ҳуқуқ, хусусан жиноятчиликка қарши кураш соҳасида асосий эътибор ҳуқуқбузарликлар профилактикасининг мутлоқ янги миллий тизимини шакллантиришга қаратилди ва Ўзбекистонда шаклланган ҳуқуқбузарликлар профилактикаси миллий тизими такомиллаштирилиб борилмоқда.

Янги Ўзбекистон барпо этиш бу шунчаки хоҳиш-истак, субъектив ҳодиса эмас, балки туб тарихий асосларга эга бўлган, мамлакатимиздаги мавжуд сиёсий ҳуқуқий, ижтимоий-иқтисодий, маънавий-маърифий вазиятнинг ўзи тақозо этаётган, халқимизнинг асрий орзу-интилишларига мос, унинг миллий манфаатларига тўла жавоб берадиган объектив заруратдир. Ўзбекистонда барча соҳаларда амалга оширилаётган янги босқичдаги туб ислохотлардан пировард мақсад. Энг аввало инсон ҳуқуқ манфаатларини тўлиқ рўёбга чиқаришдан иборат¹.

Мустақилликка эришилгач юртимизда қонунчилик ва ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлашнинг муҳим бўғини бўлган ички ишлар органлари тизимини чуқур ислох қилиш бўйича кенг кўламли, мазмун-моҳиятига кўра жамиятимиз ҳаётидаги ўзгаришларни инobatга олган ҳолда тизимли, босқичма-босқич улкан ишлар амалга оширилди. Ички ишлар органларининг юқоридан қуйидагича бўлган барча тузилмалари амалда сифат жиҳатдан бутунлай янгича асосда шакллантирилди,

¹ Ўзбекистон Республикаси президентининг 2022 йил 28 январдаги “2022-2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сонли Фармони: <https://lex.uz/docs/5841063>

ҳуқуқ-тартиботни сақлаш ва жиноятчиликка қарши курашишнинг замонавий усул ва воситаларидан фойдаланган ҳолда, жамоат хавфсизлигини таъминлашнинг самарали тизимини қарор топтириш бўйича устувор вазифалар белгилаб олинди.

Бугунги кунда ички ишлар органларининг жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизликни таъминлаш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари ҳамда қонуний манфаатларини муҳофаза қилиш, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, уларнинг содир этилиши сабаблари ва имкон берган шарт-шароитларни аниқлаш ҳамда бартараф этиш муҳим вазифалари этиб белгиланди.

Ҳозирги кундаги Республикада ҳуқуқбузарликларнинг содир этилгандан кейин эмас балки уни содир этилишини олдини олиш кераклиги юзасидан кенг қўламли ишлар амалга оширилмоқда. Президентимиз

Ш.М. Мирзиёев *“Қонун устувор, жазо муқаррар бўлади. Шу боис, бундай жойларга олиб келинган барча шахсларни ҳисобга олишнинг онлайн тизими жорий этилади ва юзни таниш ускунаси ўрнатилади. Ҳеч кимнинг унутишга ҳаққи йўқ – қонун талаблари ва инсон ҳуқуқлари – биз учун олий қадрият”*² деб бежизга таъкидламаганлар.

Жамиятимизда "Қонун ва адолат устувор", "Жиноятга жазо муқаррар" деган муҳим принципларни таъминлаш, ички ишлар органларини том маънода инсон ҳуқуқ ва манфаатлари ҳимоячисига айлантириш бўйича ҳам салмоқли ишлар амалга оширилмоқда³.

Жамиятимиздаги ҳуқуқбузарликларни олдини олишда авваламбор унинг сабаблари ва унга имкон берган шарт-шароитларни ўрганиш, чуқур таҳлил қилиш лозим. Ушбу йўналишда фаолиятларини амалга оширувчилар ҳуқуқбузарликлар профилактикасини бевосита амалга оширувчилар томонидан олиб борилган ишларда шахс билан ишлаш жараёнида яқка тартибдаги профилактик ишларнинг самарадорлиги кўп жиҳатлари билан ажралиб туради.

Айнан ҳуқуқбузарликларнинг яқка тартибдаги профилактикаси ҳам шахсни жазолаш учун эмас балки унинг ҳуқуқбузарликлар содир этишига олиб келган сабаблар ва унга имкон берган шарт-шароитларни аниқлаш ва бартараф этишга қаратилиши лозим.

“Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси” тўғрисидаги қонуннинг 28-моддасида ҳуқуқбузарликларнинг яқка тартибдаги профилактикаси, уни қўллаш шартлари ва асослари қуйидагича ёритилган: “Ҳуқуқбузарликлар профилактикасини бевосита амалга оширувчи органлар ва муассасаларнинг ғайриижтимоий хулқ-атворли, ҳуқуқбузарликлар содир этишга мойил бўлган, ҳуқуқбузарлик содир этган шахсларни аниқлаш, уларнинг ҳисобини юритиш ва уларга тарбиявий таъсир кўрсатишга доир фаолияти ҳуқуқбузарликларнинг яқка тартибдаги профилактикаси дир”⁴.

² Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси. <https://president.uz/uz/lists/view/5774>.

³ Мустофақулов Б. А. Ў., Эшонқулов Ё. Х. Ў. ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР ПРОФИЛАКТИКАСИ ХИЗМАТИНИНГ ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР ПРОФИЛАКТИКАСИ БЎЙИЧА ЧОРА-ТАДБИРЛАРНИ АМАЛГА ОШИРИШ ФАОЛИЯТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ // Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2025. – Т. 2. – №. 4. – С. 126-132.

⁴ Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 14 майдаги «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги Қонуни // URL: <http://www.lex.uz>.

Ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикаси ҳуқуқбузарликларга мойил бўлган шахсларга йўналтирилиб, бошқа турдаги ҳуқуқбузарликлар профилактикасидан қуйидаги алоҳида хусусиятлари билан фарқланади:

-ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикаси алоҳида тоифадаги ҳуқуқбузарликларга мойил шахсларга йўналтирилиши;

-индивидуал ёндашувни талаб этиши;

-мажбурлов ва чеклов нормаларини қўлланилиши;

-ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикаси йўналтирилаётган шахсларнинг ўзига хос хусусиятларидан келиб чиқиб профилактик чора-тадбирлар қўлланилишини талаб этиши;

-бошқа давлат органлари ва кенг жамоатчилик имкониятларидан фойдаланишни талаб этиши.

“Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги қонуннинг 29-моддада ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикасининг чора-тадбирларидан бири профилактик ҳисобга олиш⁵ тури белгиланган.

Қонунчилик ва ҳуқуқ-тартиботни мустақамлашнинг муҳим бўғини бўлган ички ишлар органларининг вазифалари ичида илгари судланган, ғайриижтимоийхулқ-атворли, хусусан профилактик ҳисобда турувчи шахслар билан ишлаш фаолияти муҳим йўналишлардан бўлиб ҳисобланади.

Ички ишлар органларида юритиладиган профилактик ҳисоблар ҳуқуқбузарликлар содир этишга мойил бўлган қонун нормалари билан белгилаб берилган алоҳида тоифадаги шахсларга нисбатан юритилади.

“Ҳуқуқбузарликларнинг профилактикаси тўғрисида”ги Қонуннинг 29-моддасида ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикасининг алоҳида чора-тадбирларидан бири сифатида белгиланган бўлса, 35-моддасида профилактик ҳисобга олинадиган шахслар тоифалари, 36-моддасида профилактик ҳисобга қўйиш асослари, 37-моддасида профилактик ҳисобга қўйиш тартиби, 38-моддасида профилактик ҳисобга қўйиш муддатлари, 39-моддасида профилактик ҳисобдан чиқариш асослари белгилаб берилган⁶.

Қонун нормаларига асосан профилактик ҳисоб якка тартибдаги профилактикасининг алоҳида ва муҳим чора-тадбирларларидан бири ҳисобланади ва қуйидагича таърифланади;

Профилактик ҳисоб–бу жамиятда юриш туриш қоидаларини бузиб, ғайриижтимоийҳаракат ёки ҳаракатсизлик содир этган шахсларни келгусида қайтаҳуқуқбузарликлар содир этмаслигини назорат қилишҳамда уларга ижтимоий реабилитация ва ижтимоий мослаштириш чораларини қўллашни таъминлаш мақсадида юритиладиган ҳужжат ҳисобланади⁷.

⁵ Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 14 майдаги «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги Қонуни// URL: <http://www.lex.uz>.

⁶ Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 14 майдаги «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги Қонуни// URL: <http://www.lex.uz>.

⁷ Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 14 майдаги «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги Қонуни// URL: <http://www.lex.uz>.

йиғма жилд юритади. Ушбу йиғма жилдда билдирги, профилактик ҳисобга олиш қарори, тушунтириш хати, расмий огоҳлантириш, паспорт нусха, маъмурий ва жиноий жавобгарликка тортилганлиги ҳақида махлумотнома, ҳар ой профилактик суҳбат ўтказилганлиги махлумотномаси ва имзо қўядиган ҳужжати, яқин қариндошлар схемаси ва маҳалладан мураббий бириктириш баённомаси бўлади. Ушбу ҳужжатлар асосида профилактика инспектори профилактик ҳисобда турган шахс билан профилактик ишларни амалга оширади ва ҳужжатларни юритади.

Фикримизча қонунда келтирилган тоифаларни қайтадан кўриб чиқиш ва ушбу моддага ўзгартиш ҳамда қўшимчалар киритиш зарурати мавжуд. Чунки, ушбу тоифадаги шахслар билан яқка тартибдаги профилактик чора-тадбирларни амалга оширишда таҳлиллар асосида амалий органларда қуйидаги муаммо ва қийинчиликлар келиб чиқаётганлигини кузатиш мумкин:

Биринчидан, қонуннинг 38-моддасига асосан профилактик ҳисоб муддати бир йил этиб белгиланган, аммо, илгари судланган шахсларнинг судланганлик муҳлатини ечилиши Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 78-моддасига асосан амалга оширилади ва бу муддат уларни назоратда бўлишларини тақозо этади;

Иккинчидан, ўзига нисбатан қамоққа олиш билан боғлиқ бўлмаган эҳтиёт чораси танланган жиноят содир этишда айбланувчиларнинг жиноят иши тергов органларида кўриб чиқилиши айрим ҳолатларда бир ёки икки ой давом этади, ёхуд айрим вазиятларда шу вақт мобайнида ушбу шахслар оқланиши ёки озодликдан маҳрум этиш билан боғлиқ жазога ҳукм этилиши мумкин, бу эса қисқавақт мобайнида ушбу тоифадаги шахсларни профилактик ҳисобга олиш учун ҳужжатлар расмийлаштириш билан ортиқча вақт сарфланишига олиб келади;

Учинчидан, Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг 40, 41, 45, 47, 52, 56, 58, 61, 106, 131, 1651, 183, 184, 1841, 1842, 1843, 187, 188, 1881, 189, 1891, 190, 191, 201, 202, 2021, 240, 241-моддаларида назарда тутилган маъмурий ҳуқуқбузарликларни содир этганлар эса Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 3 майдаги “Маъмурий ҳуқуқбузарлик содир этган шахслар ва жабрланувчиларни марказлаштирилган ҳисобга олиш тизимини такомиллаштириш тўғрисида”ги 322-сон Қарор асосида бир йил мобайнида маъмурий ҳуқуқбузарлик содир этган шахслар ва жабрланувчилар тўғрисидаги маълумотларнинг ягона марказлаштирилган электрон базасида ҳисобга олинади, бу ҳолат ушбу тоифадаги маъмурий ҳуқуқбузарларни икки жойда ҳисобга олинишига олиб келади;

Тўртинчидан, ихтисослаштирилган ўқув-тарбия муассасаларидан қайтганларга ўқув-тарбия муассасасида 14 ёшдан 18 ёшгача бўлган даврда жойлаштирилади ва тарбия муассасасидан чиқиши уни профилактик ҳисобга олишга асос бўлмаслиги лозим, чунки қонунларимизда ўқув-тарбия муассасасидан қайтиб келганлик ҳуқуқбузарлик деб эътироф этилмайди.

Юқоридагиларга асосланган ҳолда «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги қонунининг 35-моддасига қўшимча ва ўзгартишлар киритиш ва профилактик ҳисоб тоифаларини қуйидагича белгилаш мақсадга мувофиқ:

- 1) илгари судланганларга судланганлик ҳолатининг тугалланишича;
- 2) ўзига нисбатан суднинг жазо тайинланмаган айблов ҳукми қонуний кучга кирган шахсларга;
- 3) гиёҳвандликка, сурункали ичкиликбозликка ва заҳарвандликка мубтало бўлган шахсларга;
- 4) хавфли гуруҳ тоифасига кирувчи шахслар (фоҳишалар, фоҳишахона сақловчилар, қўшмачилик билан шуғулланувчилар, ОИБ-ОИТС касаллигига чалинганлар.

Таъкидлаш лозимки, профилактик ҳисобда турган шахслар билан якка тартибдаги профилактиканинг принципларига (қонунийлик; инсонпарварлик; тизимлилик; ишонтириш усулининг устуворлиги; таъсир кўрсатиш чора-тадбирларини фарқлаш ва якка тартибдаги ёндашиш) амал қилинишини талаб этади, айниқса ишонтириш усулининг устуворлиги принципини қўллаш муҳим аҳамият касб этади. Яъни, профилактик ҳисобда турган шахснинг ижтимоийлашуви, унинг жамиятда ўз ўрнини топишига замин яратади.

Аксарият жиноятчиларнинг хулқига ижтимоий қадриятларга мослаша олмаслик (дезадаптация) ва ўзини ўзи бошқаришдаги нуқсонлар хосдир. Индивиднинг ўзини ўзи бошқариш имкониятлари паст даражада бўлганида, ғайриижтимоиймайллари, одатлари нафақат назорат қилинмайди, балки уларнинг ўзлари хулқнинг мақсад ҳосил қилувчи механизмларига айланади¹⁰.

Шахс қанчаликка ижтимоийлашган бўлса у қайта жиноят содир этишига олиб келади. Шу боисдан профилактик ҳисобда турган шахслар билан якка тартибдаги профилактик чора-тадбирларни амалга оширишда уларнинг шахси ва оилавий муаммоларини аниқлаш, уларни жамиятда ўз ўрнини топишларида яқиндан кўмаклашиш ва бу орқали уларнинг ижтимоийлашуви жараёнларини тезлаштириш, хулқини ижобий томонга ўзгартириш имконини беради.

Криминолог олимлар З.С.Зарипов ва И. Исмаиловлар жиний хулқ шаклланиш жараёнини қуйидаги тоифаларга ажратишади:

а) шахс эҳтиёжи ва манфаатлари бузилиши билан боғлиқ жиний хулқ шаклланиш жараёни;

б) шахс эҳтиёжи(манфаати) ва имконияти ўртасидаги фарқ (қарама-қаршилиқ) билан боғлиқ жараёнлар;

в) шахс маънавий ва ҳуқуқий тасаввурининг, қадриятлар ва ижтимоий йўналишининг бузилиши билан боғлиқ жараёнлар;

г) қарор қабул қилиш ва амалга оширишдаги нуқсон ва камчиликлар билан боғлиқ жараёнлар¹¹.

Юқоридагиларга асосланган ҳолда профилактика инспекторларининг профилактик ҳисобда турган шахслар билан амалга ошириладиган якка тартибдаги профилактик фаолиятининг ўзига хос хусусиятлари қуйидагилар билан ажралиб туради;

биринчидан, ҳуқуқбузарликлар содир этишга мойил шахсларга таъсир кўрсатиш чораларини амалга оширилиши;

иккинчидан, профилактика объекти бўлган тоифадаги шахсларга нисбатан чеклов чораларини қўллаш эмас балки уларни ижтимоийлашувига ёрдамлашиш, ижтимоий-иқтисодий муаммоларини бартараф этишга кўмаклашиш чораларини қўллашнинг зарурлиги;

учинчидан, профилактик ҳисобда турган шахслар билан ишлашда бошқа давлат органлари, соҳавий хизматлар ва жамоат тузилмалари билан ҳамкорликнинг муҳимлиги;

тўртинчидан, профилактик ҳисобда турган шахсларга якка тартибда ёндашувнинг зарурати.

Хулоса ўрнида шуни айтиш лозимки, ҳуқуқбузарликлар содир этган шахсларнинг ҳисобини юритиш ва уларга тарбиявий таъсир кўрсатишга доир фаолияти профилактик ҳисоб дейилади. Ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикаси яъни профилактик ҳисобни амалга ошириш энг аввало, шахснинг хулқ-атворида жамиятга зид ғайриижтимоий салбий ҳатти-ҳаракатларни содир

¹⁰ Душанов Р.Х. Касбий психология: Дарслик // Р. Х. Душанов, Ё. А. Фарфиев. –Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2013. –338 б.

¹¹ Зарипов З.С., Исмаилов И. Криминология. –Т., 1996 –130-б.

этишини олдини олиш ва уни тарбиялаш экан бунда ички ишлар органларининг ўрни муҳим аҳамиятга эгадир. Шундай экан, тарбиявий таъсир чораларига муҳтож шахслар билан якка тартибдаги тарбиявий аҳамиятга эга бўлган ишларни ташкил этиш биринчидан, жамият учун хавф туғдирувчи ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, иккинчидан, ушбу шахсларнинг хулқ-атворида жамиятга нисбатан ижобий дунёқарашни шаклантириш ҳисобланади. Профилактик ҳисоб шахсга профилактик чора-тадбирларни амалга ошириб тарбиялаб жамиятга қонунларга риоя қиладиган шахс сифатида тарбиялашда муҳим аҳамият касб этади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси президентининг 2022 йил 28 январдаги “2022-20226 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сонли Фармони: <https://lex.uz/docs/5841063>
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси. <https://president.uz/uz/lists/view/5774>.
3. Мустофақулов, Б. А. Ў., & Эшонқулов, Ё. Х. Ў. (2025). ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР ПРОФИЛАКТИКАСИ ХИЗМАТИНИНГ ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР ПРОФИЛАКТИКАСИ БЎЙИЧА ЧОРА-ТАДБИРЛАРНИ АМАЛГА ОШИРИШ ФАОЛИЯТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. *Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 2(4), 126-132.
4. Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 14 майдаги «Ҳуқуқбузарликларпрофилактикаси тўғрисида»ги Қонуни // URL: <http://www.lex.uz>.
5. Исмаилов И. Криминология. Умумий қисм: ИИБ олий таълим муассасалари учун дарслик / И. Исмаилов, Қ. Р. Абдурасулова, И. Ю. Фазилов; Масъул муҳаррир Ш.Т. Икрамов. –Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси, 2015. –272 б.
6. Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 14 майдаги «Ҳуқуқбузарликларпрофилактикаси тўғрисида»ги Қонуни // URL: <http://www.lex.uz>.
7. Душанов Р.Х. Касбий психология: Дарслик // Р. Х. Душанов, Ё. А. Фарфиев. –Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси, 2013. –338 б.
8. Зарипов З.С., Исмаилов И. Криминология. –Т., 1996 –130-б.
8. ugli G'ofurov AA, o'g'li Mustofaqulov BA HUQUQIYATCHILIKLARNI profilaktika xizmatida KADRLARNI TAYYORLASHNING SAMARALI TIZIMINI TAKMONLASH //XALQARO ILMIY KONFERENSIYA” ILMIY ILMIY ILMIYATLAR VA INNOVATSION YAZILISHI”. – 2024. – V. 1. – Yo'q. 2. – B. 16-22.
9. o'g'li Mustofaqulov BA, o'g'li Du'smatov S.R. OZODLIGINI CHEKLASHGA HUK ETGAN SHAXSLAR BILAN ISHLASH // New Science Society International Scientific Journal xabarnomasi yangiliklari. – 2024. – V. 1. – Yo'q. 6. – B. 188-192.
10. ugli G'ofurov, Asilbek Avaz, va Bobur Asror o'g'li Mustofaqulov. “HUQINCHIYATLAR profilaktikasi xizmatida kadrlarni ta'lim olish samarali tizimini takilish”. *xalqaro ilmiy konferensiya” ilmiy ilmlar va innovatsion yondashishlar”*. jild. 1. Yo'q. 2. 2024 yil.
11. Мустофақулов Б. А. Ў., Жумаев С. Ж. Ў. ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ СУРУНКАЛИ ИЧКИЛИКБОЗЛИК ВА ГИЁХВАНДЛИККА РУЖУ ҚЎЙГАН ШАХСЛАР БИЛАН ИШЛАШ БЎЙИЧА ПРОФИЛАКТИКАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ //Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2025. – Т. 2. – №. 4. – С. 140-146.